

VABA SÕNA

NR 23 OKTOOBER 2017

Kuidagi on juhtunud, et meie kirjutav ajakirjandus on viimastel aegadel rahvast – nimelt eesti rahvast põhimõtteliselt ja põhjalikult omavahel tülli keerama asunud. Saame teada, kuidas eestimeelsus kui hoiak, ilmavaade ja usk kuidagi liialt kahtlasena tundub. Leidub kirjur, kes leiab, et meie - eesti rahvas- oleme selle venekeelse sissevalgunud massi „getostanud“, sundinud seda väge oma kindlates kvartalites elama, isandlikult nendelt kuulekust nõudes, neid kui madalapalgalisi „niggereid“ rabeleda käskides, sest on nad ju ise süüdi, et on „venkud“ ja siia kippunud. Ja ei mingit märku sellest, et eesti rahvas peab täiesti nähtavalt tõsist võitlust enda kui rahvuskillu säilimiseks.

On kirjutisi, mille kohaselt tänu venelastele eestlased üldse olemas on, et nimelt Venemaa olevat meie rahva olemise alustala või „fundaament“. Kindlasti on tegemist lähenevate omavalitsuslike organite valimistega, kus tõsiseks eesmärgiks on lihtsameelsete valijate abil see venemeelsete tegelaste jõuk omavalitsusse tõsta. Ja kuna rahvas on sellest pikaleveninud ajakirjanduslikust madinast lihtsalt väsinud, võib tõesti kõiksuguseid seninähtamatuid rahvajuhte juhitoolidel istuma sattuma.

Oleme teadlikud, et riigi kaitse on kodanike ühine asi ja huvi. Oleme muidugi eriti teadlikud meie liitlasriikide võitlusgruppide kohalolust. Siin on tegemist riikidevaheliste suhete tasakaalus hoidmisega ja loomulikult kuulume ka meie sellesse kaitseliini. Oleme harjunud mõttega, et riigi kaitsmine on lisaks liitlaste abile ka igäihe enda asi.

Läbi sajandite on meil tegemist olnud sõdade ja sellepärast ka enesekaitsevajadusega. Eesti Vabariik lõi peale Vabadussõda üsna hästi toimiva kaitseväge. Riikidevaheliste suhete tavaline nähtus – reetlikkus – viis meid olukorda, kus võõrastes vormides tuli ka vennatapu- sõjas osaleda. Nüüd kasvatame oma noori tões ja vaimus, et oma hästivarustatud tugeva moraalse ettevalmistusega kaitseväge on meie au ja uhkus, kindel kaitsevõime koos liitlastega vastu mistahes suunale. Poisid ja nüüd ka tütarlapsed kasvavad – vähemalt usume, et kasvavad - nii füüsiliselt kui vaimselt ustavateks Isamaakaitseteks.

See on ju rahvaväge, mille oleme loonud. Ja nüüd saab muidugi ajakirjandusest võimendatuna teada, kuidas ühes meie tavalises külas üks tavaline talumees meie õppusi korraldavate võitlejate – meie oma poiste peale nii vihastas, et “läks täiesti endast välja, jooksis majja, avas relvakapi ning haaras jahikarabiini“. Edasi ajas ta kaitseväge taga ja muidugi andis oma relvast ka tuld. Juurdluse käigus seletab ta olukorda nii, et võitleb Eesti kaitsevägega! Oma pere, laste ja kinnistute eest! Vaat nii. Ja siis tuleb sõnum, kus üks tavalisest õppusest maastikul keelduv ajateenija võtab lahingrelva, astub veidi kõrvale põõsa taha ja laseb end maha! Surnuks! Meie rahvaväge sõdur!

Kindlasti ei ole rahval vaja tingimata teada, mitu missioonisõdurit on oma käe läbi elust lahkunud. Aga see, et äärmise ohu tingimustes närv väsib, võib selline õnnetus juhtuda. Kuid enesetapp rahulikus kodumetsas on siiski nii võimatu, et meie peame igal juhul taastama oma usu meie poistest koosnevasse Kaitsevärke. Ja peatama neid meie inimesi, kes meie kaitseväge relvaga taga ajab. Ja kaitseväge õppusi korraldama nii, et külamehel poleks põhjust vihastamiseks.

H. P.

VABADUSVÕITLEJATE LIIDU PÄEV HAAPSALUS

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu 24. kokkutulek ja 25. tegevusaasta pidulik tähistamine toimus 8. juulil Haapsalus. See üleriigiline iga-aastane vabadusvõitlejate kohtumine toimus Läänemaal juba teist korda. Kokku tuli ligi kolmsada sõja-aastatel Eesti vabaduse eest võidelnud meest, naist ja okupatsiooniajal vastupanu osutanud metsavenda ning nõukogude võimu poolt repressseeritud ühendavate organisatsioonide esindajat Eestist. Kokkutulekul osalesid pea kõigi maakondade esindused ning esindatud olid ka Soome, USA, Läti ja Leedu koostööhuvilised. Lisaks nendele osales kokkutulekul Eesti Kaitseväge ja Kaitsealiidu taastajaid, Eesti Memento Liidu liikmeid ning EVL liikmesorganisatsioonide noorliikmeid ja lihtsalt Läänemaa inimesi. Eelmine EVL kokkutulek Haapsalus toimus 10. juulil 1999. aastal.

Eesti Vabadusvõitlejate Liidul on tava, et kokkutulekud toimuvad erinevates maakondades ning kokkutuleku korraldab selle maakonna vabadusvõitlejate ühendus. Eesti Vabadusvõitlejate Liit asutati 1992. aastal Tartus, samal aastal toimus ka esimene kokkutulek. Eelmisel aastal saadi kokku Elvas, kokkutuleku korraldab siis Klubi „Wiking-Narva“. 2015.a. kokkutulekut ei toimunud, EVL organisatsioonid viibisid Võidupüha paraadil Kärddlas. 2014.aasta kokkutulek toimus Põltsamaal.

Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse otsusega (sept.2016) määrati 2017.a. kokkutuleku korraldajaks Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendus (LVÜ). LVÜ juhatuse otsusel moodustati tänavuse vabadusvõitlejate kokkutuleku läbiviimiseks kuueliikmeline korraldustoimkond. Ürituse korraldamisele aitasid kaasa Kaitsealiidu Lääne malev, Naiskodukaitse Lääne ringkond, Haapsalu Püha Johannese kogudus, Haapsalu Piiskopilinnus, Haapsalu Politseijaoskond ja Haapsalu linnavalitsus.

Kokkutulek algas Haapsalu Lossiplatsil osavõtjate registreerimise ja mälestuspärgade üleandmisega. Tuleb mainida, et korraldustoimkond võttis enda kanda mälestuspärgade tellimise, Lossiplatsile toimetamise ja EVL ühendustele üleandmise.

Pidulik algus oli kell 12. Ühenduste ja külaliste liputoimkonnad oli rivistatud Vabadussõja mälestussamba juurde. Mängis Kaitseväge orkester Simmu Vasara juhatusel. Ürituse avakõne pidas Kaitsealiidu nimel Lääne maleva pealik kolonelleitnant Rasmus Lippur, järgnes mälestuspärgade asetamine läänlaste Vabadussõja mälestussamba jalamile. Seejärel mindi Haapsalu Toomkirikusse kus toimus mälestus-tänujumalateenistus. Teenis piiskop Tiit Salumäe. Teenistus algas lippude sissetoomisega, Kaitseväge orkestri esituses kõlas „Eesti Lipp“. Haapsalu Toomkirik oli pilgeni rahvast täis ning Eesti Vabariigi hümn kõlas Kaitseväge orkestri, lastekooride ja aastapäevast osavõtjate poolt eriliselt võimsalt.

Piiskop Tiit Salumäe ütles: „Tervitan teid, auväärt Eesti Vabadusvõitlejate Liidu liikmed ja külalised

siin ajaloolises Haapsalu toomkirikus. Täna möödub 76 aastat massimõrvast Tartu vanglas. 8. ja 9. juulil 1941 pani NKVD – KGB eelkäija – toime koletusliku inimsusevastase kuriteo – hukati 193 süütut inimest. Mõrvatute hauad on nüüd Raadi kalmistul.

Te olete oma organisatsiooni eesmärgi sõnastanud: Vabadussõja ja Sinimägede vaimu säilitamine ja edasikandmine rahva mälus ning noorsoos kaitsetahte ja isamaa armastuse kasvatamine. Soovin, et te aitaksite hoida meie ajalugu, sest see on meie enda lugu.

Teile, auväärt vabadusvõitlejad, ei ole vaja meelde tuletada seda, mis on ohuks ühiskonnas – ärgem elagem ohtlikus ükskõiksuse – ükski rahvas ega inimene ei saa olla kindel, et temaga ei saa kunagi juhtuda midagi sarnast, mis tabas meie rahvast XX sajandi 40-ndatest aastatest alates järgneva poole sajandi jooksul.

Vaadake, mis maailmas täna toimub, mõelge kuritegelikele režiimidele, mõelge kristlaste tagakiusamisele mitmes riigis – usulistele konfliktidele ja terrorismile. Massirepressioonid meie rahva vastu oli ateistliku totalitaarse režiimi püüe hävitada rahvuslus, eneseväarikus, kirik ja teha kahju kõikidele ausatele inimestele. Pean väga oluliseks, et meie kõik ja ka kasvav põlvkond mäletaks meie rahva ajalugu. Selleks saavad vanemad jutustada oma lastele ja lastelastele, milline on meie rahva tee. Iga rahva ajaloo on rõõmsaid ja kurbi päevi. Mõlemat tuleb meenutada. Tuletame meelde eesti rahva kangelaslikkust, aga ka ülekohut, mida meie rahvas on pidanud kannatama.

Head sõbrad, vabadus ei ole seisund, vabadus on protsess. Täna mõtleme Eestile. Palume ärkamist, hingelist vabadust ja suureks saamist vaimult. Eesti ei ole valmis, ehitagem igaüks Eestit oma jõu ja mõistuse kohaselt.

Õnnitlen teid Eesti Vabadusvõitlejate Liidu pere teie 25. sünnipäeva puhul ja soovin õitsengut meie isamaale ja rahvale. Hoia Jumal Eestit.“

Mälestusteenistusel süütasid Eesti eest elanud ja elu andnud inimeste mälestuseks seitse mälestusküünalt Tiit Salumäe, Herbert Kaasikmäe, Enn Põlluaas, Rasmus Lippur, Merle Mäesalu, Tarmo Kruusimäe ja Tiit Põder. Kontsertosas laulsid laulustuudio DoReMi ja Ridala Põhikooli laululapsed, juhendas Anne Pääsuke ning mängis Kaitseväe orkester.

Peale teenistust pakkus sõdurilõuna Naiskodukaitse Lääne ringkond. Kokkutulekul Haapsalu lossihoovis kõnelesid Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Tiit Põder, Lääne maavalitsuse esindaja Merle Mäesalu ja Riigikogu liikmed Tarmo Kruusimäe ja Henn Põlluaas. EVL tunnustas teenetmärkidega mitmeid koostööpartnereid ning andis tänukirjad kokkutuleku korraldamisel abistanud organisatsioonidele ja kollektiividele. Eesti Memento Liidu juhatuse liikmed tänasid võimaluse eest osaleda EVL aastapäeval ning tänasid ja tunnustasid mitmeid EVL liikmeid Eesti Memento Liidu teenetemärgiga.

Kontserdil esinesid Kaitseväe orkester ning Läänemaa isetegevuslased Ridalast, rahvatantsurühmad Hilja Tamme juhendamisel. EVL tagas tasuta linnuse muuseumi külastuse.

Kokkutulek lõppes lipu langetamisega kell 17.

Heiki Magnus Eesti Vabadusvõitlejate Liit
Läänemaa Vabadusvõitlejate Ühendus
juhatuse liige

TIIT PÕDER – EVL JUHATUSE ESIMEES – KÕNE HAAPSALU KOKKUTULEKUL

Head kaasvõitlejad ja külalised.

Tänavu tähistame Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) 25. tegevuse aastapäeva.

Mõte luua Eesti sõjameeste-vabadusvõitlejate organisatsioon tekkis juba enne Eesti taasiseseisvumist. 1990. aasta suvel toimus katse korraldada Toris esimene sõjameeste kokkutulek, mis tuli ära jätta okupantide jõustruktuuride kohaletoomise tõttu.

Esimene endiste sõjameeste kokkutulek toimus 08.07.1991 Toris. Selle korraldajaks oli Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts. Kuna mõlemad üritused toimusid enne EVL loomist, siis neid ei ole arvestatud EVL kokkutulekutena.

08.02.1992 moodustati Tartus vabadusvõitlejate maakondlike organisatsioonide katusorganisatsioon EVL, mille eesmärgiks on Vabadussõja ja Sinimägede vaimu säilitamine ja edasikandmine rahva mälus. Sama tähtsaks peeti ka noortes kaitsetahte ja isamaa armastuse kasvatamist. Üheks põhiliseks ülesandeks on samuti mälestuste talletamine ja kirjastamine nendest, kes on võidelnud ning andnud elu Eesti vabaduse ja sõltumatuse eest.

20.06.1993 kinnitati EVL põhikiri ja astuti Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse liikmeks. Käesolevaks ajaks on ülemaailmne keskus oma tegevuse lõpetanud ning selle järeljäänud liikmed on end registreerinud Eestis maakondlike organisatsioonide liikmeteks.

EVL koosseisu kuulus 13.04.1996 seisuga 18 organisatsiooni ligikaudu 4000 liikmega, lisaks maakondlikele organisatsioonidele veel Eesti Lennuväepoiste Klubi, Klubi Wiking-Narva ja Idapataljonide Võitlejate Klubi. Käesolevaks ajaks on oma tegevuse lõpetanud Eesti Lennuväepoiste Klubi ja Idapataljonide Võitlejate Klubi ning maakondlikest organisatsioonidest Järva ühing ja Valgamaa ühendus.

01.01.2017 seisuga oli EVL liikmeskond 881 sõjameest-vabadusvõitlejat. Viimasel ajal on EVL-ga liitunud paljud aastatel 1990-1994 Eesti Kaitsejõududes teeninud ohvitserid ja allohvitserid, kes sisuliselt taastasid kaitsejõud okupatsioonivägede kohalolekul ja on samuti vabadusvõitlejad, kuid ei ole leidnud ka tunnustamist kui veteranid,

14.02.2012 tunnustas Riigikogu oma otsusega Eesti riikliku iseseisvumise eest relvaga käes võidelnud mehi vabadusvõitlejateks, kuid veteranideks ei ole neid siiani tunnustatud. Siinkohal tahaks vahendada katkendit Peaministri Vabariigi Presidendi ülesannetes Jüri Uluotasa kõnest 17.08.1944:

“Vabadussõda jätkub praegu. Küll erinevates ja keerulisemates ajaloolistes tingimustes, kui eelmine. Mitte orjade kari, mitte palgasõdurid, vaid väike, kaine põhjamine rahvas võitleb praegu oma elu-ruumi, oma vabaduse eest. On raske laim ja solvamine, kui keegi mõtleb või ütleb teisiti. Õigel teel on kogu eesti rahva olemise kaitsel need Eesti mehed, kes relvaga käes võitlevad praegu ja edaspidi. Nendest sõltub kogu Eesti rahva olevik ja tulevik.”

Jüri Uluotsast jätkus eksiilis Eesti Vabariigi järjepidevus, kuni Peaminister Vabariigi Presidendi ülesannetes Heinrich Mark andis üle oma volitused Vabariigi Presidendile Lennart Merile.

Siinkohal tahaks mainida, et Eesti ja Läti üksused II MS kuulusid Relva-SS koosseisu, kuid on selge erinevus mujal Lääne-Euroopas komplekteeritud vabatahtlike SS-üksuste vahel. Baltlastel puudus natsionaalsotsialistlik ideoloogiline motiiv Relva-SS astumiseks. Peamotiiviks oli soov kaitsta oma kodumaa piire uue punainvasiooni eest, et ei korduks 1940-41. aasta genotsiid. Loodan, et meie poliitikud suudavad selle selgeks teha ka meie praegustele liitlastele.

Seda motiivi on tunnustanud ka lääneliitlased pärast II MS. USA ja GB okupatsioonivõimud Saksa maal tunnustasid Balti rahvaste võitluse õiguspärasust, mistõttu endised Relva-SS sõdurid ja ohvitserid vabastati sõjavangilaagritest. USA kongressi eriootsusega käsitleti Eesti ja Läti Relva-SS võitlejaid

eraldi teistest natsionaalsotsialistlikesse organisatsioonidesse kuulunuist, viidates nende motiivile ja vajadusele kodumaa kaitsmiseks ning seega avati neile tee väljumiseks sõjavangilaagritest ja ümberasumiseks vabasse maailma, sealhulgas USA-sse, kus natse vastu ei võetud. Protsess toimus ÜRO poolt volitatud organisatsiooni, *United Nations Reconstruction and Rehabilitation Administration*, hiljem *International Refugee Organization* kontrolli all. Sellest lähtudes tuleb Eesti sõdurid, kes võitlesid II MS ja peale selle relvaga käes Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest, tunnustada samuti veteranideks.

Vabadusvõitlejatel on tihe koostöö oma relvavendadega Lätist ja Leedust, Soomepoiste pärimusühinguga, samuti Soome ja Poola sõjaveteranidega.

Neli korda aastas ilmub EVL infoleht "Vaba Sõna"

Eeskujulikus korras on hoitud vabadusvõitlejate rahula Tallinna Metsakalmistul, mida on seatud eeskujuks paljudele teistele matmispaikadele.

Tavaks on kujunenud vabadusvõitlejate iga-aastased suvised kokkutulekud, seekordne on kahekümne neljas.

Siinkohal tahan tänada meie koostööpartnereid – Kaitseministeeriumi, Kaitseväge Peastaapi, Kaitseliitu, Eesti Õhuväge, kohalikke omavalitsusi, ERAF-i ja teisi hea koostöö ning abi eest meie põhikirjaliste eesmärkide täitmisele kaasaaitamisel.

Samuti tahan meeles pidada ja tänada EVL juhatuse esimehi, kes on andnud oma panuse meie organisatsiooni arengusse ja edasi viinud vabadusvõitluse lippu:

1992-1997 Hudo Räst

1997-1999 Heino Kerde

1999-2001 Jaan Kuningas

2001-2004 Heino Kerde

2004-2016 Gunnar Laev

2016- ka Tiit Pöder

Suur tänu neile tehtu eest!

Eriti tahaks esile tõsta Gunnar Laeva, kelle aastatepikkune visa ja järjekindel tegevus Eesti ohvitseride memoriaali rajamiseks on kandnud vilja – Eesti Vabariigi 100. aastapäevaks avatakse Maarjamäel kommunismiohvrite memoriaal, mille üheks osaks on genotsiidi ohvriks langenud Eesti ohvitseride memoriaal.

Jõudu ja edu EVL-le edaspidisteks aastateks.

Elagu Eesti!

Tiit Pöder, vanemleitnant (e)

JOHAN PITKA TUBAMUUSEUM

Möödunud suvi on olnud rikas isamaaliste ja rahvuslike ürituste poolest ning seda muidugi ka Admiral Johan Pitka Relvavendade Ühendusele. Neist kaalukamaks võib lugeda Pitkapoiste mälestusretke 24. juulil Johan Pitka lapsepõlve-kodukohta Ansomardi maile Järvamaal, kus võõrustajaks oli MTÜ Jalgsema Seli küla Külaselts, ja nimelt Jalgsema külamajas asub ka Pitkade tubamuuseum, kuhu on edaspidi kavas paigutada Johan Pitka vahakuju. Korjandus vahakuju tellimiseks on avatud - arveldusarve märksõnaga „Pitka kuju“.

Samas lähedal on Järva-Jaani Gümnaasiumi õpperada, mis läbib ka Pitkade lapsepõlvekodu Ansomardil, kus ülevaatlik stend annab külastajale värvika pildi Pitkade pere- elust möödunud aegadel. Saame näha palju huvitavat legendaarse eestlase admiral Johan Pitka tegemistest, samuti ka teavet tema vanema venna kirjanik Pearu-August Pitka loomingu kohta.

Stendil seisab, et Johan Pitka sündis 18. veebruaril 1872.aastal Terasaugu metsavahi majas, mis asus kilomeeter eemal Ansomardi talust. Pärast Johani sündi ostis isa Pitka Seliküla mõisalt Ansomardi talu ja koliti Terasaugult Ansomardile. Talu suurus oli 30 ha, sellest põllumaad 20 ha. Ansomardi talu asus legendi kohaselt ühe kinnikasvanud püha järve kaldal, mis maaparandusete käigus on asendunud põldudega

Juhani koolitee algus 1881.a.Seliküla vallakoolis. 16-aastaselt otsustas ta meremeheks saada ja läks õppima Käsmu ja hiljem Kuressaare merekooli. Paldiski merekooli lõpetas ta kaugsõidukapteni eksamitega. 1889 – 1907 sõitis mööda maailmamerd ja läbis ka aastapikkuse kohustusliku teenistuse Vene mereväes.

1917.aasta Veebruarirevolutsiooni ajal organiseeris Pitka eesti sõdurite toomist Venemaalt Eestisse. Enamlik võim langetas selle eestimeelse tegevuse eest talle surmaotsuse ja sellest varjumiseks elas ta Tallinnas tuttavate juures Jaan Metsa nime all. Saksa okupatsiooni ajal organiseeris ta omakaitset, millest hiljem kasvas välja Eesti Kaitse Liit. Vabadussõja ajal oli Johan Pitka soomusrongide loomise initsiaatoriks, koostas Eesti merelaevastiku, juhtis meredessant Tsistrel, Loksal, Kundas, teostas me-reoperatsioone Riia lähel Landeswehri vägede vastu ja hiljem Soome lähel Punaarmee vastu

Teenete eest Vabadussõjas ülendati Johan Pitka 1919.a. mereväekapteniks, hiljem kontr-admiraliks ja annetati I liigi I järgu Vabadusrist ning talu Väike-Maarja lähedal ja I klassi Kotkarist. Ta sai ka välisriikide kõrgeid autasusid: Inglise Püha Georgi ja Püha Michaeli komandöriirist, Läti Karutapja ordeni II klassi aumärk.

1924 – 1930 elas Pitka koos perega Kanadas Briti Kolumbia provintsis Stuarti järve ääres, kuhu energilise mehena ehitas kahekorruselise maja, rajas farmi ja saeveski. Eestisse tagasituleku järel oli ta Eesti Tarvitajate Keskühingu juhatuse esimees. Johan Pitka liitus ka vabadussõjalaste liikumisega, kuid olles pettunud nn vapside nõudmistes, astus nende hulgast välja. 1937.a. valiti ta Järvamaalt Rahvuskogu I Koja liikmeks.

Eesti okupeerimisel Nõukogude Liidu poolt põgenes ta arreteerimist vältides Soome. 1944. a. tuli J. Pitka kodumaale tagasi. Vastupanu osutamiseks Punaarmeele asutas ta omanimelise löögiüksuse. 25. septembril 1944.a. tahtsid need „Pitkapoised“ pidurdada Punaarmee edasitungi Läänemaal Risti ümbruses, kuid jõudude ebavõrdsuse tõttu lakkas „Pitkapoiste“ üksus olemast. Admiral ise jäi kadunuks 1944. aastal. Admiral J.Pitka surma ja matmiskoha kohta on olemas mitmeid erinevaid legende.

Tubamuuseumi stendil on ülevaatlik sõnum Pitkade kodutalust ja eluteest. See aitab meil paremini mõista seda aega ja inimesi, kes kõigi raskuste kiuste suutsid panna aluse Eesti riigile. Seda kinnitab ka Ansomardi talu õuele paigaldatud suur maakivi, millel on mälestusplaat sõnumiga:

Ansomardi talust on võrsunud Admiral Johan Pitka Kirjanik Pearu – August Pitka-Ansomardi Nad andsid oma elu Isamaa eest.

Ivar Künnapuu

VISTLA MEMORIAAL MADISEPÄEVAL 2017

Nagu meil juba 31 aastat tavaks, kogunesime ka tänavu 21. septembril Porkuni lahingutes hukkunute Vistla mälestusväljakule, oma Eesti Vabariigi taastamise nimel langenud võitlejate memoriaalile.

1944 aasta septembrikuus kohtusid Porkuni – Loksa - Sauevälja piirkonnas pealetungiva Nõukogude armee ja taganeva saksa armee võitluskiilud. Meie jaoks on nende lahingute tähendus erakordne: nii saksa kui vene vägede koosseisus oli võitlejate enamus eestlased. Toimus meie rahvale üks raskeimatetest õnnetustest – vend võitles elu ja surma peale venna vastu!

21. septembrist 1986 alates, kui pandi paika esimesed mälestuskivid haudadele, on Väike-Maarja Muinsuskaitse Selts ja Tamsalu sõjaveteranid Hanno Tamm eestvedamisel pidanud võitlust Eesti Vabariigi vastaste jõududega selle mälestusväljaku kujundamise eest. Küll on purustatud kõrgeid vaskriste, küll puuriste, 1990 kasutasid nõukogulased koguni lõhkeainet. Nii väljendas oma hoiakut ja suhtumist Eestisse imbunud ja siia jäänudki rahvus.

See kalmistusõda lõppes 2005 aastal, kui paika sai Eesti langenud sõjameeste kalmistu. 2008 aastal püstitati memoriaali monumendiosa. Sügava alltekstiga monumenti ühendab kivi läbiv ristikuju, mis küll eraldab ristidega pooli, kuid samas ka ühendab neid.

Väärikal 21. septembri mälestustalitusel 21. septembri pärastlõunal asetati rohkesti mälestuspärgi, kristliku pöördumisega õnnistas sündmust KL teenistuses olev kaplan Tauno Toompuu. Kuna 21. september meie maarahvakalendris kannab nime kui Madisepäev, rõhutas oma kõnes selle päeva tähendust kui hoiatust soome-sugu rahvastele Hanno Tamm.

Ta ütles: *Lugupeetud sõjaveteranid! Daamid ja härrad!*

Täna mälestame Väike-Maarja valla poolt Porkuni lahingus langenud sõjamehi.

Täna on Madisepäev.

Madisepäeva lahing Viljandimaal täna 800 aastat tagasi oli Eesti ajaloo suurim sõjaline kaotus. Langes ka Lembitu. Selle lahingu järel langes Eesti mandriosa lõplikult ristsõdijate võimu alla. Aga üheski sõjas pole võitjaid. Liivlased, kes olid 800 aastat tagasi liidus ristsõdijate-sakslaste ja lätlastega, kaotasid Madisepäeva lahingus oma suure liidri Kaupo. Ta langes, pistetuna kahest küljest odadega läbi. Kaupo oli tõeline rahvajuht ja diplomaat. Ta oli käinud ka Rooma paavsti vastuvõtul. Selle suure võidu järel liivi rahvas hääbus kiiresti ja sulandus lätlaste hulka.

Soovime igavest rahu Madisepäeval ja Porkuni lahingus langenutele.

Täna 800 aastat tagasi – madisepäeval – aastal 1217 sai Pala ehk Navesti jõe lähedal Sürgavere Vanamõisa lähedal toimunud Madisepäeva lahingus surma Lembitu, meie maakondade lahingrühmade sõjapealik ehk selleaegses mõistes – vanem. Selles lahingus osales kroonik Läti Hendriku – *Heinrichi chronicon Livoniae* – andmetel eestlaste malevas 6000 võitlejat kuuest Eesti maakonnast. Vastas oli Mõõgavendade ordu rüütlid koos latgale ja liivlaste võitlusüksustega. Toimus suurim välilahing Eesti pinnal.

Eesti maleva sõjapealik-vanem Lembitu langes koos oma väepealike Wottele ja Maniwaldega. Langes ka sakslaste liitlasväe vanem Kaupo. Sõjamõll lõppes alles siis, kui Lembitu vend Unnepewe (Õnnepäev?) oli vaenlastega rahu sõlminud.

Toimunud suurlahingut on aegade jooksul nii põhjalikult kui aeg seda lubanud – uuritud. Kas Lembitu

kui pealik üldse oli olemas, kas ja kuidas suutis ta sellise maleva kokku panna, kas lätlaste vaenu põhjustas nende pealiku Beverini surnukspiinamine sakala ja ugala meeste poolt? Ja kas Madisepäeva lahingu üks põhjustest polnud mitte mõni aeg tagasi Lembitu korraldatud rüüsteretk kroonik Läti Hendriku külale? Koos selle küla kiriku mahapõletamisega? Võis olla.

Kuid Lembitust kujunes ärkamisajal tänu väga loetuks osutunud ajaloolistele romaanidele meie tõeline muinasaja Kuningas. Ja Lembitu osa rahvuse tekkes on tõestatud – juba nimetatud Läti Hendrik kasutab oma kroonikas korduvalt temaga seoses kohanime *Estonia* ja rahvast, kes Estonias elab – nimetab ta *estoneseks*.

Uuringutega on tõestatud, et meie *estoneste* seosed läänemaadega on toimunud hoopis varem sellest Madisepäeva draamast. Kristlust kui mõtteviisi tunti, kirjaoskus oli teatud kitsal tasemel olemas, mida tõestavad kirjalikud suhtlemised näiteks Lübecki linnaga – ja isegi Roomaga. Kuid majandust iseloomustavad kõige rohkem mündiaarete leiud, saab väita, et sellest *Estoniaest* veeti tonnide viisi välja separauda ja hõbedat, nii müntide kui ehetena.

Tuleb muidugi väga hoolikalt põhjendada ja veelkord leida põhjuseid tagajärjele – miks ikkagi liivi rahvas hääbus, mis pani teda loobuma oma küllaltki selgelt piiritletud rahvusest. Tahaks uskuda, et nimelt liitumine ründava saksa rüütlivägedega ja elamine tihedalt kõrvuti lätimaalastega ei olnud liivi kui rahva kadumise põhjuseks.

Või ehk siiski? Ja tasub sellepärast teha järeldusi ning hoolikalt kontrollida võimalusi soome-sugu rahvaste püsijäämise kohta üldse. Sealhulgas muidugi eriti nende *estoneste* säilimise kohta. Kuid kindel on, et vaatamata Lembitu 6-tuhandemehelisest armeest tuhande langenu ja tohutu hulga liivi-läti sõdalase hukkumise ja mitte ühegi soomustatud rüütli langemisega on Lembitu nimi ikkagi kinnistunud eestlase teadvusse mehisuse ja vaprusse kujundina.

H.P.

LEMBIT

Nagu tavalistel püügipäevadel ikka, kubises meri ka 14. märtsikuu päeval 1986 aastal Nõukogude Läti ja Rootsimaa vahel kalalaevadest. Püügiplaani kohaselt oli meri koostöös nõukogulaste piirivalvega jagatud ruutudeks, kus ka selleaegse Nõukogude Eesti jaoks nendel nõukogu-aastatel meie kalandusettevõtete laevadel kala traaliti. Laevad toimisid paarikaupa, muuhulgas üksteisel ikka valvsalt silma peal hoides.

Oli juhtunud, et ühe sellisel Eesti randadelt pärit laevukese tüürimees oli Lembit – kes kindlameelse hoiaku ja nõukogude riiki kui kuritegelikku nähtusesse asjakohase rahuliku veendumusega suhtus. Ta, nagu hiljem selgus, oli juba ammu ajast pidanud plaani sellest mõrvarlikust süsteemist üldse lahkuda.

Kalakaitse inspeksiooni laev, millel tüürimehena teenis Lembit, oli tavalisel kontrollreidil – seega täitis kohustuslikke teenistusülesandeid: kalalaevade käitumise järgi kontrollis püüki. Kuna merekaardil oli kogu Balti meri jagatud ruutudeks, siis millisesse ruutu oli neid kalalaevu rohkem kogunenud,

seal neid siis ka kontrolliti. Seega töötati päeviti, õhtul ja öösel puhati. Päeviti ongi meremeeste keeles „vahis“ ainult laeva kapten – seega nn kaptenivahis. Öösel kehtis tüürimehe vahikord.

Lembit kirjeldab oma käekäiku nii – edasi järgnebki Lembitu olukirjeldus: “Olin aastaid otsinud võimalust sellest EsESÄrrist lahkumiseks, olin sisemiselt kindel, et see päev igal juhul kord saabub! Hingepõhja kogunenud viha pidi mingi lahenduse läbi lahtuma. Järjekordse tüürimehe-vahi ajal kusagil Lätimaa ja Gotlandi vahel viskasin korraks oma koile pikali.

Ja siis edasi juhtus midagi kummalist või koguni saatuslikku: umbes kella 12 paiku tundsin äkki, nagu oleks kusagilt ülevalt tulnud kategooriline käsk – mees, see Õige Aeg on käes! Mees, nüüd pead minema!

Olin oma vähesed asjad juba ammu igaks juhuks kaasavõtmisvalmis seadnud, nende hulgas ka gaasipüstol. Relv laetud, padrun rauas!

Laev oli triivimas, masin tasaste pöörete peal ehk maainimesele seletades – vaikselt käigul. Läksin kapteni kajuti ukse juurde, mees ilmselt oli ka pikali, panin ukse korraliku tabalukuga lukku, tõmbasin ka veetihendi kinni – on selline tihendusvõimalus laeva ustel. Kapten ärkas, vaatas illuminaatorist ja vist ütles, et ära tee lollusi või umbes midagi niisugust. Ütlesin talle, et olen laeva üle võtnud, põrutame Rootsi!

Eluruumis ehk laeva kubrikus oli kaks meeskonna liiget ja kalakaitse inspektor. Panin ka need luku taha. Üks meestest magas ühiskajutis – panin ukse lukku, laeva mehhaanik tukkus laua ääres, ütlesin, et panen masina käima – löi käega ja tukkus edasi, et jätke mind ometi rahule. Ühe WC-istuja panin muidugi ka luku taha. Kogu selle sekeldamise ajal oli käes see gaasipüstol. Ja oligi kogu meeskond luku taga.

Masin mürises, sõit läks Rootsimaale randa! Jälgisin venelaste radarit, laevu oli ümbruses palju ja kõik ikka vastavalt kehtivale korrale – paariti, kuid oli näha, et minu laeva ei jälgita. Piirivalve ega muid sõjalaevu ei ilmunud laeva Gotlandi ekraanile.

Närvid olid muidugi katkemiseni pingul küll. Umbed kell pool 6 või isegi 7 paiku jõudsin Gotlandi saare Slite sadamasse. Minu ümber oli teisigi laevu, Rootsi omasid, kõik nad suhtlevad, minule tähelepanu ei pööra. Läksin rahumeeli maale, sadamakapteni jutule.

Rääkisin oma loo, mees kuulas, mõtles ja helistas politseisse. Umbes kolmveerand tunni pärast politsei tuligi, andsin neile oma relva ja seejärel istusin nende autosse.

Enne laevalt mahaastumist andsin lukustatud ruumide võtmed mehhaanikule, see hakkas uksi lahti tegema. Kapten jõudis küsida, et kaua seda seiklust ette valmistasin, madrus oli mures oma naise saatuse pärast, kalakaitseinspektor karjus nagu meeletu-terrorist, terrorist! Oli võetud telefoniühendus ka nõukogulaste saatkonnaga, kõnele olevat vastanud keegi eestlane.

Edasi suunduti Sliti linnakese eeluurimisvanglasse. Esmane mulje oli – see vangimaja on kõvasti parem kui mõni hea nõukogulaste hotell! Olin selles hotell-vanglas nädalakese. Kuid kuna oli antud väheke taskuraha, küsisin, palju see luksus mulle ka maksab – ei maksnudki midagi! Seejärel pandi mind ühe mammikese juurde kostile, kus elas umbes kuu. Peale mammikest anti aga korralik kahe-toaline korter. Ühtlasi ei tohtinud ma 8 kuu jooksul Gotlandilt lahkuda.

Niisiis – kaheksa kuud! Selle kaheksa kuu jooksul tekkis tihe kontakt Rootsi eestlastega, Eesti Vangistatud Vabadusvõitlejate Ühenduse esimees härra Kipper oli oma asjalike ja heatahtlike nõuannetega suureks toeks. Ta isegi oletas, et kui asjalood ikkagi väga kriitiliseks kujunevad, korraldab ta lennukil põgenemise Saksamaale.

Kuid uurimine minu küsimuses lõppes Stockholmis kolme-astmelise kohtuga.

Selle kolmas aste määras ja kinnitas ka karistuse: 2 aastat tingimisi – inimestelt liikumisvabaduse võtmise ja laeva ärandamise ja registreerimata relva omamise eest. Seda relvaomamise kaasust kergendas tõendus, et olin relva kohe ja vabatahtlikult ära andnud.

Niisiis – tuli kohalike oludega harjuda ja uut elu alustada. Sõbralikud eestlased aitasid – ikka üks teadis üht, teine soovitas teist. Sain alul tööle ühte ravimit tootvasse ettevõttesse. Õppisin hoolsasti rootsi keelt, ja kui keel selge, hakkasin jälle meremeheks, sain nimelt ühele sadama teenistuses olevale nn punkrilaevale madruseks. Aga mõne aja pärast sooritasin vastavad eksamid – ja tüürimehe paberid jälle taskus! Teenisin tüürmanina 10 aastat. Muide, puhkust anti igal suvel 3 kuud. Nii kui Eesti olud lubasid, kui Vabariik taastati, kui nõukogude võim lõpetati, olin kohe kodus Eestis tagasi, uut elu alustamas.”

Nii jutustas vahva tüürimees eesnimelise Lembit ...

Muidugi ei olnud see juhus, et meremees Lembit Zelinsky kui üle kõige vabadust armastava uhke eestlase jutustuse oma põgenemisest okupeeritud Eestist vabasse läände meie lehes just Lehola Lembitu loo järele paigutasime. Tegime seda meelega, et teha järeldusi ja leida kinnitust arvamisele, et eestlase eesnimi Lembit just nimelt julgetele, otsusekindlatele ja vabadustarmastavatele eesti meestele näib sobivat. Ja seda koguni üle aastasadade!

H.P.

TÄHISMÄRGID WR KAVALERIDE HAUDADELE

Seoses liikumisega EW 100 – Eesti Vabariigi 100 aastapäevaks – algatas EVL juhatuse esimees Gunnar Laev 2016 aasta kevadel liikumise Eesti Vabariigi Vabadusristi kavaleride haudade leidmiseks, kaardistamiseks ja tähistamiseks. Liikumisele reageeriti elavalt, osa võtma asusid EVL, Kaitseväe ja noorteorganisatsioonide liikmed. Sõnumeid tegutsemisest tuli nii Valgast Põlvast kui Tallinnast Nõmmelt. Kuigi edasine tegutsemine üldiselt oli üsna tagasihoidlik, tegi esimese konkreetse ettepaneku Põlva Vabadusvõitlejate Liit, kus Liidu juhatuse esimees Taavo Möller koos Jõgevamaa Vabadusvõitlejate Ühenduse juh. esimehe Arnold Kulli ja KL Jõgeva Maleva rajaja erumajor Ants-August Nurgaga olid kavandanud ja valmistanud kavaleride haudade tähistamise sümboli näidise.

23. juulil saigi teoks Vabadusristi kavaleride mälestuspäev. mille käigus asetati Põltsamaa kalmistule maetud Vabadusristi kavaleride haudadele esimesed selle näidise järgi Põlvas valmistatud tähismärgid. Asutasime need märgid selleks, et mõtleksime nendele meestele, kes andsid elu selleks, et meil oleks olemas oma riik ja et me täna vabas Eestis elada saaksime, ütlevad tähismärgi Põlvamaalt pärit mehed.

Vabadusristi kavaleride mälestuspäeval 23. juulil algaski EELK Põltsamaa Niguliste kirikus päevakohane jumalateenistus. Põltsamaa koguduse õpetaja Markus Haamer tuletas meelde, kuidas paartuhat vaprat Eesti meest astus relvavõitluse oma riigi loomiseks, kuidas aastatel 1918 – 1920 toimunud Vabadussõjas oli õnn ja Jumala tahe meie poolel ja see sõda tänu nendele meestele ka võideti. Kõigi Vabadussõjas osalenu- te mälestuseks süüdati kiriku altaril mälestusküünlad.

Pärast jumalateenistust jätkus Vabadusristi kavaleride mälestuspäev Põltsamaa kalmistul. EVL Jõgevamaa Ühenduse esimehe Arnold Kulli pikema sõnavõtu kohaselt oli Vabadussõja puhkedes rindel alla 18-aastaseid noormehi 89, vaenlasele astus vastu 2200 vabatahtlikku ja kooliõpilast ning 1000 kaitseliitlast. Vabadussõja lõpuks oli Eesti sõjaväes 85000 meest, elu oli kaotanud 3588 meest.

Eesti Sõjaväes autasustati võitlejaid Vabadusristiga, millel on kolm järku, mis jagunevad omakorda kolmeks liigiks ehk kokku on olemas 9 erinevat Vabadusristi. Aastatel 1919 – 1925 anti välja 3225 Vabadusristi, sellest esimest liiki 759, teist liiki 2279 ja kolmandat liiki 187. Esimest liiki anti välja sõjaliste teenete eest, teist liiki vapruste eest, kolmandat liiki tsiviilteenete eest.

Eestlastest said esimestena Vabadusristi teise liigi kolmanda järgu 1920.aasta 21.veebruari Vabariigi Valitsuse otsusega 292 silma paistnud ohvitseri ja sõdurit. Teise liigi teise järgu Vabadusristi loetakse välja antutest kõige kõrgemaks autasuks ja neid anti kogu Eesti peale välja 29.

Põltsamaa kalmistule maetud Vabadusristi kavaleridest tegi ülevaate kohalik kaitseliitlane Kaitseliidu Jõgeva maleva Põltsamaa üksikkompanii ajaloopealik reamees Rünno Savir: Jõgevamaal on Vabadussõja veteranid maetud kokku 12 kalmistule, kahjuks on seni leidmata kuus kauda. Rünno Saviri sõnavõtu järel pandi tähismärgid kalmistul 19 Vabadusristi kavaleri hauale.

Eestlaste seas on 47 meest, kellele on omistatud kaks Vabadusristi. Kolm Vabadusristi on saanud leitnant Julius Kuperjanov, Kindralmajor Nikolai Reek ja kolonel Karl Parts.

Vabadusrist on siiani kehtiv EV teenetemärk, kuid välja anda saab seda vaid siis, kui eestlastel tuleb taas, relv käes, oma kodumaad kaitsta.

On kahju, et Põltsamaa kalmistule paigaldatud tähismärgid on seni Eesti kalmistutel ainsad. Tahame uskuda ja loota, et Põltsamaa kalmistul alustatud väga sügava tähendusega üritus ei jää ainukeseks, vaid tähismärkidega tähistame kõik Vabadusristi kavaleride kalmud. Ja võibolla peale Eesti ka neil mõnel üksikul kalmul kusagil võõrsil.

H.P.

LÄTI VABADUSVÕITLEJATEL KÜLAS

15. juulil 2017 toimus Jurmalas Läti vabadusvõitlejate ja rahvuslike partisanide kokkutulek, millel külalistena osales Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse 10-liikmeline delegatsioon. Delegatsiooni juhina pidasin lühikese tervituskõne, mis võeti soojalt vastu. Läti partisanide esindaja poolt kingiti meile pühendusega raamat.

Läti poolt pidasid kõne leegionäride esindaja Edgars Skreija, Läti Kaitsejõudude kindral, parlamendi saadik ja Jurmala linnaapea. Veterane oli kokkutulekul 50 kuni 60 inimest.

Omalt poolt kinkisime Läti leegionäridele meie laualipu ning rahvuslike partisanide esindajale Stefansile Auraamatu Eesti kaadriohvitseridele. Stefans ütles, et nad lasevad raamatu läti keeled tõlkida.

Tiit Pöder, EVTÜ juhatuse esimees:

Austatud Läti leegionärid ja partisanid – veteranid, daamid ja härrad!

Tervitan Teid Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse nimel ja tänan kutse eest osaleda Teie tänasel kokkutulekul.

Meie riikide iseseisvuse ja sõltumatuse eest peetud võitluses osalenud relvavendade vastastikused kohtumised on saanud meeldivaks traditsiooniks, mis aitavad kindlustada ning tugevdada meie rahvaste heanaaberlikke suhteid.

Juba 1919. aastal peetud Vabadussõjas olid eestlased ja lätlased relvavennad. 5. juulil 1919 edastasid Läti parteide esindajad tänukirja Eesti Asutavale Kogule:

“Kõik Läti poliitilised erakonnad tunnustavad Eesti määratu suurt teenet purustava löögi andmisel meie ühise vaenlase poolt kavatsetud kuritahtliku akti vastu ja avaldavad selle eest Eesti rahvale südamlikku tänu. Läti poliitilised erakonnad on sügavalt veendunud, et ka edaspidi saavad mõlemad riigid, Eesti ja Läti, võitlema käsikäes iga välise vaenlase vastu, kes ähvardab meie riikide iseseisvust, sõltumatust ja demokraatlikku riigikorda. Verega sõlmitud liit mõlema rahva vahel jääb püsima vaenlaste hirmuks ja kaitseks majandusliku ning kultuurilise arengu teel heledasse tulevikku.”

Enne Teise maailmasõja algust jagasid kaks sotsialistlikku riiki – rahvussotsialistlik Saksamaa ja sotsialistlik NLiit omavahel mõjusfäärid Ida-Euroopas. Baltimaad ja Soome läksid NLiidu mõjusfääri. Soome hakkas vastu, kuid Eestil ja Lätil ei olnud kusagilt liitlasi võtta, kuna Euroopas oli puhkenud juba Teine maailmasõda. NLiit okupeeris mõlemad riigid.

Teises maailmasõjas võitlesid Eesti ja Läti üksused Relva-SS koosseisus, kuid oli selge erinevus mujal Lääne-Euroopas komplekteeritud vabatahtlike SS-üksuste vahel. Baltlastel puudus natsionaalsotsialistlik ideoloogiline motiiv Relva-SS astumiseks. Peamotiiviks oli kaitsta oma kodumaa piire uue punainvasiooni eest, et ei korduks 1940-41. aasta genotsiid. Loodan, et meie poliitikud suudavad selle selgeks teha ka meie liitlastele.

Seda motiivi tunnustasid ka lääneliitlased pärast Teist maailmasõda. USA ja Suurbritannia okupatsioonivõimud Saksamaal tunnustasid Balti rahvaste võitluse õiguspärasust, mistõttu endised Relva-SS sõdurid ja ohvitserid vabastati sõjavangilaagritest.

USA kongressi erietsusega käsitleti Eesti ja Läti Relva-SS võitlejaid eraldi teistest natsionaalsotsialistlikesse organisatsioonidesse kuulunuist, viidates nende motiivile ja vajadusele kodumaa kaitsmiseks ning seega avati neile tee väljumiseks sõjavangilaagritest ja ümberasumiseks vabasse maailma, sealhulgas USA-sse, kus natse vastu ei võetud.

Käesoleval ajal on nii Eesti kui ka Läti NATO ja Euroopa Liidu liikmed. Oleme kindlamalt kaitsitud, kui kunagi varem. Teise maailmasõja veteranide kohuseks on noorsoos kaitsetahte ja isamaa-armastuse kasvatamine ning meie lähiajaloo mälu talletamine ja edasiandmine.

Kallid Läti kaasvõitlejad! Eesti sõjameeste-vabadusvõitlejate nimel soovin teile Jumala õnnistust ja jõudu teie tänuväärse tegevuses.

Soovin meile kõigile jätkuvat ning tulemusrikast koostööd ühiste eesmärkide saavutamiseks!

Kokkutulek lõppes meeleoluka sõdurilaulude kontserdiga ja Läti Kaitseliidu poolt serveeritud sõdurilõunaga.

PÕHJATÄHE SAMBAD MUUKSI LINNAMÄEL

Soomepoiste mälestuspäev 2017 oli pühendatud Soome Vabariigi 100. aasta-päevale, soomepoiste Soomest kodumaale tagasituleku ning Tartu all toimunud Pilka ja Pupastvere lahingute 73. aasta-päevale. Laupäeval 16.septembril toimus Muuksi linnamäel Põhjatähe mälestusmärgi juures mälestusaktus pargade ja lillede asetamisega. Osalesid neli soomepoissi, Soome Peastaabi ülem kindralleitnant Timo Pekka Kivinen, Soome Vabariigi suursaadik Eestis Kirsti Narinen, Soome kaitseatašee Eestis kolonelleitnant Antti Hauvala, sõjaveteranid, soomepoiste lesed ja perekonnaliikmed, mitmete organisatsioonide esindajad nii Eestist kui ka Soomest. Tseremooniale järgnes Kupu külas Peeter Kivimäe Näkiallika talus röövliprae söömine. Traditsiooniks saanud röövliprae söömise pidu on Soome sõjaveteranidele korraldatud 1990. aastate algusest järjepanu kuni tänaseni.

Fotol vasakult: Soome kaitseatašee Eestis kolonelleitnant Antti Hauvala; Eesti Vabadusvõitlejate Liidu aseesimees erumajor Hindrek Piiber, soomepoiss Edgar Sinisalu; Soome suursaadik Eestis Kirsti Narinen, soomepoiss Artur Roopalu, soomepoiss Lembit Kaselaan, soomepoiss Jaanus Jahilo, Soome Kaitseväge peastabi ülem kindralleitnant Timo Pekka Kivinen, Soomepoiste Pärimusühingu esimees Peeter Kivimäe; Soome sõjaveteranidele korraldatava ürituste eestvedaja, endine Finnairi purser Kalevi Rönqvist.

VALMISOLEKUST – RAIVO KALAMÄE, OAM

Tutvustuseks. Olen 1941. aasta vabatahtlik, kes loodavas Eesti üksuses teenistust alustas 29. augustil 1941 ja erru lasti briti sõjavangist vabastamisega 29. märtsil 1946. Seega kestis minu teenistusaeg neli aastat ja 6 kuud. Kui sellele lisada metsavenna ja omakaitse kaks kuud, siis olen kodumaad võitlejana teeninud kokku 4 aastat ja 8 kuud. Millegipärast ei tunnusta praegune valitsus mind kui sõjaveterani, kuna nende arvates sobivad selleks ainult missiooniga tegelejad isikud.

Seevastu olen olnud 45 aastat ja olen ka praegu Austraalia Sõjaveteranide liidu lugupeetud liige keda on nende poolt austatud eluaegse liikme staatuse ja nende kõrgeima teenetemedali. Nende juhtlause on: *The Price of Liberty is Eternal Vigilance* ehk Vabaduse hind on igavene valvsus.

Kuna praegune pingeline olukord nõuab alatist valmisolekut, siis tahaksin kõigile sõpradele meelde tuletada ühte asja – see on valmistumine ja valmisolek vajaduse korral oma kodumaad kaitsta.

Kunagi olid ajad, kus mehele anti püss ja peotäis padruneid kätte, pandi mõnikord ka vorm selga ja sõdur oli kodumaa kaitsmiseks valmis, isegi minu sõjateekond algas sarnaselt metsavennana. Kuid praegune sõjaväe riistvara ja tegutsemise meetodid on niivõrd kompleksed, et tolleaegne sõdur sellega hästi hakkama ei saaks. Et tänapäeval seda suuta, tuleb enne tublisti õppida ja harjutada ja olla valmis, kui selleks vajadus tekib, mis ka tänapäevastes oludes ja meie idanaabri ettenägemata kapriiside puhul võib alati juhtuda. Pidagem meeles, et hästi väljaõppinud ja sihiteadlik sõdur on vaenuväljal väärt rohkem kui mõni rühm massisõdureid.

Muidugi on mõni mõnikord võimalik ka tegelikus sõjaolukorras asju juurde õppida, kui selleks ainult aega või võimalusi on. Näiteks see võimalus oli meiesugustel II Maailmasõjas. Juba aastal 1941, 2. septembril alustas 40 Eesti Kaitsepataljon, ametlikult *Estnische Schutzmannschaft Abteilung*, Pihkva linnas Irkutski kasarmutes teenistust, mis algul seisnes tähtsamate objektide valvamises ja julgestamises. Aegamööda kasvas tegevusväli raudteede ja liiklemisteede julgestamise ja partisanide jahiga.

Ajajooksul kasvasid ka meeste oskused ja enesekindlus ning lõpuks kujunesid 207. Julgestusdiviisi-le allunud pataljonidest 37. ja 38. ja 40. partisanidejahi eliitüksused, kellest isegi koos mitme teise eesti pataljoniga diviisiülem kindral Hoffmann tahtis luua Wehrmachi juurde Eesti diviisi, kuna ta meid sakslastest partisanijahil eelistas ja koos meie meestega metsi kammis. Peame meeles pidama, et 1942.aasta alul oli eesti pataljonides üle 12 000 vabatahtliku, mis iseenesest kujutab juba diviisi meestekogu.

Nagu mäletame, olid Eesti Vabadussõjas esimesed võitlejad vabatahtlikud, peamiselt ohvitserid, koolipoisid ja tudengid. Seda võib julgesti öelda ka enamuse 40. pataljoni isikkoosseisu kohta. Pataljon moodustati Valga, Võru ja Petseri maakondade vabatahtlikest. Mehed saabusid Võrus asuvasse Taara kasarmutesse 28. augustil (Tallinna vabastamise päev!) ja üksuste moodustamine ja varustuse ning relvastuse jagamine võttis aega kolm päeva.

Alul anti meile välja eesti kaitseväe vorm, poolsaapad ja sääresidemed. Enamus varustusest oli kantud, kuid väga oskuslikult parandatud. Uuema varustuse olid venelased kas ära viinud või hävitanud. Relvastuseks anti meile juba tuttav vene saagirelvastus, nii käsirelvad kui ka kerge- ja raskekuulipildujad ning miinipildujad. Hiljem pidime eesti sõjaväevormide puudusel kandma läti, hiljem poliitsei vorme. Praegu on sellest asjaolust tehtud mingi poliitiline probleem, meie meeste meelelaadile ega tegevussihtidele ei avaldanud see mingit mõju. Eesti Vabadussõjas kanti erariiete kõrval vene, soome, inglise, prantsuse ja ameerika vorme, tol ajal ei tehtud sellest mingit probleemi.

Pataljon saadeti teenistusse ilma mingite õppuste või harjutusteta. Õnneks oli meil küllaldane allohvitserkond, kes sõjaasjandusega teatud määral kodus oli. Kuid peamine kaitseteadmiste tagavara oli koolipolistel eelnenult omandatud teadmised ja oskused koolides toimunud riigikaitse loengutel ja igakevadistel 10-päevastes laagrites omandatud kogemustel. Muidugi oli osa meestest varem Kaitseväge ajateenistuse läbi teinud.

Isiklikult usun, et partisanijaht toleaegetes Venemaa soodes ja rabades ning umbmaastikus oli kindlasti raskem kui praegune kõrbelagendikel ja mägede vahel. Metsas võis iga põõsa tagant ja kinnises maastikus partisan kerkida ja ainult meie mehe jahimehe instinkt ja tegevuskiirus oli võiduks määravad. Tolleaegset niiöelda iseõppinud sõdurit võib julgesti praeguse kõrgelt koolitatud missioonisõduriga võrrelda või isegi eelistada.

Peale 23 kuud ja 8 nädalat kestnud operatsioone Leningradi ja Pihkva oblastites naasis 40. pataljon igati teenitud puhkusele ja värskendamisele kodumaal. Aga seda aega oli siiski ainult 3 kuud ning 37. 38. ja 40. pataljonidest moodustatud nn. 2. Politseirügement saadeti juba frondiüksusena Leedumaale koos Läti politseirügementidega seal tekkinud rindelõiku parandama. Sellega olid senistest partisaniküttidest rindesõdurid saanud.

Kuuajalise vaenutegevuse järgi Leedus naasis 2. Politseirügement kodumaale, kus alamehitatud pataljonidest 40. likvideeriti ja mehed 37. ja 38. vahel jagati ning need venelaste sillapead Kärevere all likvideerima saadeti. See ülesanne täideti koos soomepoistega väga tagajärjekalt, nii et seda isegi Väejuhatuse päevateates mainiti.

Venelaste läbimurd idapool Tartut ja Saksa vägede Eestist väljatõmbamine põhjustas ka 37. ja 38. pataljonide taganemise üle Riia Saksamaale. See sündis siiski peale venelaste meeletute pealetungide osaliselt käsitsivõitluses tagasilöömistega Riia eelsel kaitselinil, kus need kaks pataljoni moodustasid võitlusgrupi. Enne Läti piiri ületamist andis pataljoni ülem soovijatele loa kodumaale jääda. Jääjaid oli siiski ainult tosina võrra.

Kolmepäevase kiirmarsi ja vahepealsete kaitsepositsioonide mehitamise järele peatusime surmväsinult umbes 50 km Riist ja asusime kaitsepositsioonidele. Siin moodustati 37. ja 38. pataljonidest ühine võitlusgrupp, mis venelaste meeleheitlikud rünnakud kohati lähivõitluses tagasi löi.

2. augustil tõmmati pataljonid rindelt välja ja marssisime viimased 50 kilomeetrit Riiga, kus järgmisel päeval laevale „Donau“ asusime. Voor ja raskerelvad anti sakslastele üle ja meestele jäid ainult käsi-

relvad. Merereis kuni Gotenhafeni kestis vahejuhtumiteta pisut üle kahe päeva. Selle jutu lõpetuseks toon ka Kärevere mõisa vallutaja ltn. Madissoo kommentaari tema mälestustes: „Politseiväeosade võitlusteekond balti ruumis on seega lõppenud. Kahenädalase pingerikka taandumus- ja kaitselahingute perioodi lõpul on 38. pataljoni võitlusemoraal endiselt kõrge. See on kahtlemata olnud peapõhjusteks taandumisoperatsioonide õnnestumisele. Ent selles viimases on oluline osa ka väeülematel, kes eduka juhtimise kõrval on andnud panuse ka võitlejana. Major Ellandi on olnud võitlejate esirinnas rünnakul ja viimaste hulgas taandumisel.

PS. 31.oktoobril 1944 aga likvideeriti Neuhammeris 37. pataljon, kuhu kuulusid 37. ja 38.pataljonidest koondatud võitlejad ja mehed jagati uuesti loodava diviisi allüksustesse. Ltn. Madissoo kirjutab: „37. Pataljoni likvideerimine märgib politsei väeosade lõppu. See lõppsaatus on teenimatult kurb, kuna see viimane kõrge võitlustasemega täiskooresseisuline väeosa lõhutakse sõna otseses mõttes kildudeks. 37. Pataljon oli üks esimestest 1941. aastal formeeritud väeosadest politseile alluvate üksuste hulgas ja kujunes saatuse tahtel ka viimaseks selles üle 20 ulatuvas peres.

See üksus oli likvideerimise eel kahtlemata üheks kõige võitlusrastatuma koosseisuga pataljoniks II Maailmasõjas eksisteerinud väeosade hulgas. Siia olid koondunud 1941. a. vabadusvõitlejad, Pihkva-Luuga rajooni partisanivõitluse veteranid, Leningradi-Stalingradi-Neveli-Narva-Tartu rannete võitlejad, taandumislahinguist ja Riia-eelseist ja paljudest teistest võitlustest läbikäinud. Nende meeste võitluskogemused ja isiklik panus tagavad ka nende edasise tubliduse nii võitlejatena kui juhtidena 20. Diviisis.

Raivo Kalamäe

VETERANIDE VÄSIMISEST

Teadaolev kõige raskem välilahing Eestimaa pinnal Lembitu Madisepäeva – lahingust saati peeti meie Ida-Viru Sinimägede–nimelistel kungastel. Tuhanded eestlased, sakslased, taanlased, norralased, hollandlased, valloonid-belglased, flaamid-belglased, soomlased ja ka mõned rootslased püüdsid nädalatepikkuste kaitselahingute metsikuses peatada idasuunalist pealevajuvat hullust. Me teame, et eesti sõdurid võitlesid meie kadunud riigikese taasloomise nimel, et meie poisid võtsid sellest hullusest osa nimelt ja ainult Eesti Vabariigi taastamise lootuses. Kuid mida lootsid või mille eest võitlesid siis need läänemaade poisid? Eks oletatavalt püüdes kaitsta oma Euroopat kommunismi-nimelise kurjuse eest. Nii vähemalt väitis sõja-ajalugu selle suure sõja lõpuaastat põhjendades ja nii tõlgendatakse seda ka nüüd, aastaid pärast sõda.

Enne seda toimus Euroopas küllal pikka aega üks vägivaldne mõttekujund, mille eesmärk oli nimelt uue Euroopa kujundamine, kõigi seal sees olevate rahvastega. Keskusega Berliin muidugi. Kuid teame ja ka rõhutame, et see rahvussotsialismi-nimeline mõtteviis oli tekkinud hulga varem Moskva linnas Lenini-nimelise saatanliku filosoofi loodud nn. tõelise sotsialismi eeskujul. Mõlemad sotsialismid, nii varasem õige sotsialism kui ka hilisem – see rahvussotsialism – pidid kasvades ja arenedes vältimatult pörkuma. Nii see Teine ilmasõda sündiski, mille lõpp-võitluste lahingute hulka ka meie Sinimägede lahing mahutus. Ja nii võitleski kogu Euroopas rahvastest koostatud valikarmee meie Sinimägedel. Need mõnenädalased lahingud olid sedavõrd kohutavad, et üks saksa kindral, Esimesest Maailmasõjast osavõtnu, ütles hiljem, et Sinimägede lahingud olid hullemad kui seni kõige hullemateks peetud lahinguid Verduni all...

Tänaseks on need mõlemad saatanlikud ilmavaated – nimetagem neid põlglikult sotsialismusteks – kadunud, otsa saanud. Kas nüüd vaba Euroopa riik tekkis, on küsitav, aga uus vaba Eesti Vabariik sai tekkida küll. Oleme nii hästi-halvasti kui oskame, oma riiki koos tema ajaloo teadmiseks võtnud. Ja arendanud. Muuhulgas ka oma tegeliku ajaloo küsitavuste uurimisel ja seda siis püüdliselt uutele põlvkondadele seletanud.

29. juulil tähistati 73 aasta möödumist nendest kohutavatest Sinimägede lahinguist. Oleme kõigi meie Vabariigi taaskehtestamise aastatel kogunenud koos sealvõidelnud veteranidega nendes saatuslikes lahingutes langenute mälestamiseks sinna – Sinimägedele. Vaatamata sellele, et on olemas olnud jõudusid, mis on seda sündmust igati üritanud kahjustada, nii teo kui ka sõnaga. Oleme sinna püstitanud tagasihoidliku mälestusmärgi, uskudes, et kunagi suurema ja mõjuvama püstitame. Kuid sellest tagasihoidikkusest hoopis tähtsam on meie kohalolek, meie hoiak ja usk Sinimägede tähendusse. Peame kalliks mälestust seal võidelnud meeste eneseohverdamisest ja usume, et Sinimägede ennastsalgavuse vaim meil ka võimalikes tulevikuraskustes tarvilikku jõudu aitab leida.

2017. aasta suve lõpu lähenedes aga juhtus midagi tavatut – ootamatult levis sõnum, et mälestuskogunemist Sinimägedele polegi põhjust pidada! Mälestusürituste senine korraldaja kuulutab, et pole nagu põhjust kokku tulla, poliitilised (?) kõned olevat koguaeg ühesugused ja vanad mehedki, niipalju kui neid veel elus, olevat sellest kõigest niiväga väsinud! Kokku tulla ju võiks, aga ikka et „*kogunemise rõhk oleks ainult mälestusteenistusel ning välistatud oleks igasugune poliitiline surve!*“ Ja ehk ka siis, kui sõdurisupi ja raamatuleti vastu huvi on!

Kogu sellele ärevusele vaatamata kogunesime ka tänavu 29. juulil Sinimägedele, et tähistada 73 aasta möödumist nendest Eesti jaoks nii olulistest lahingutest, kus kogu Euroopast pärit valikarmee pidas rinnet kinni, kuni pealetungiv Nõukogude jõud rauges, rinne peatus. Kuna selle suure sõja lõpptulemus näis siiski olevat juba otsustatud, lahkusid või otse öeldes – põgenesid tuhanded eestlased, kasutades rünnakute peatumist, Rootsimaale. Teades järgnevat, oleks valdav enamus neist põgenikest kodumaale jäädes oma piinava lõpu leidnud kas kusagil Venemaa surmalaagris või kindlasti mahalaskjate relvatorude ees.

Kogunenud oli – varasemate kogunemistega võrreldes – märgatavalt vähem rahvast. Lippurid olid omal kohal, vaimulikku osa kandis koguni kaks kaplanit. Ainsa tähendusliku sõnavõtuga esines Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees Tiit Pöder, kes ütles:

Täna mälestame siin kõiki Eesti 1944. Aasta kaitselahingutes langenuid – Eesti 20. Diviisi, piirikaitserügementide, Omakaitsepataljonide, soomepoiste, politseipataljonide ja teiste väeosade sõdureid, samuti Lääne-euroopa vabatahtlikke.

1944. aasta algul lähenesid jälle punaväed Eestile, et see uuesti okupeerida. Inimestel oli värskelt meeles 1940-41 okupatsioonivõimude ja nende käsilaste poolt toimepandud genotsiid Eesti rahva kallal. Teie astusite relv käes punaväe sissetungile vastu. Mõnel pool väidetakse, et vales mundris. Munder ja relvad olid laenatud, kui käisel kandsite te Eesti riigi tunnust ja kraenurgal Vabadusristi südamikujutist. Vabadussõjas võitlesid Eesti sõdurid ka erinevates mundrites, koolipoisid erariietes.

Siinkohal tahan meenutada, et Eesti ja Läti sõjameeste võitluse õiguspärasust tunnustasid peale Maailmasõda ka USA ja Suurbritannia, viidates kodumaa kaitsmise motiivile ning nad vabastati sõjavangilaagritest ja lubati ümberasumisele vabasse maailma.

Tsiteerin väljavõtet Peaministri Vabariigi Presidendi ülesannetes Jüri Uluotsa kõnest 1944. Aasta augustis: „Au ja kummardus neile, kes oma elu või tervise on jätnud võitluses Eesti eest! Samuti au ja kummardus nende omastele! Valatud veri on lunastuse hind kogu meie rahva eest ja kõige selle eest, mis on meile kallis. Seda peab teadma kogu meie rahvas ja vastavalt talitama.“

Lõpetan sõdurilaulu sõnadega: „ Ja kui tagasi tulla ei saa, Idarindele puhkama jään. Hetkeks seisata teel, mõtle minule veel – vaikselt palves siis sosistab tuul.“

Muidugi saab meie mälestusüritusest tugeva tahtmise juures välja lugeda küll midagi kahtlast – et just meie mälestuspäeval kogunes naaberriigi suurde sadamalinna pea pool nende Armaadast, ja et suurima liitlasriigi asepresident võtab meie mälestuspäevil ette külaskäigu meie üha rohkem relvastuva naaberriigi presidendile! Aga muidugi leidub meil kohe ka põhjendajaid – no ega ikka maksa selliste külaskäikude ajal vales vormis sõdinud veteranide kokkutulekuid nimelt riigi Idapiiri läheduses korraldada küll...

Meie Vaba Sõna küsib nüüd otse ja avameelselt: kas siis meie, kes oleme ustavad oma liitlaskohustustele, võtame osa nii relva- kui poliitaktioonidest, ikka ei ole küllalt usaldusväärsed? Et ikka lohiseb meie okupatsioonidega saastatud minevik meil sabas? Et ikka mõnes meie ettevõtmises, mis küll tões ja pühas vaimus tehtud, võib tõesti kahelda, et ikka leitakse kahtlasena tunduvaid võimalusi? Näitena kas või tasub tuua meie TV-s kuulnud vihjeid meie sõdurilaulud kohta, mis olevat kahtlaselt“ pruunikad“?

Tahame loota ja usume, et Eesti Vabariigi õiglusalitusega tuttavad patrioodid leiavad endas jõudu, tahet ja ka julgust Sinimägede lahingupaiga nii praeguste kui ka tulevaste kogunemiste ja mis kõige tähtsam nende kogunemiste tähenduste moraalse tausta korraldamiseks. Et uuesti ja alati saame koguneda mälestustalitusele, ilma kartuseta, et mõni tahtlik olgu siis kas iseseisev või mõjutatud isik või rühmitus meie püha kogunemist Sinimägedele rikkuda saaks. Olgu siis kas sõna või teoga.

H.P.

LAHINGULENDUR HENDRIK ARRO

Hendrik Arro sündis 25. juulil 1925. aastal Tallinnas sõjaväelenduri pojana. Juba varakult kujunes noorukis sügav huvi lennunduse vastu. Hariduse sai Riiklikus Inglise Kolledžis ja oli ka skaut. Eestis 1940. - 1941. aastal toimunud sündmuste mõjul astus ta 1943. aasta märtsis 17-aastase vabatahtlikuna Saksa sõjaväes moodustatud Eesti lennuüksusse – nn. *Buschmannstaffelisse* – hilisemasse 127. Mere- luure lennugruppi, kus teenides sai lennukirelvuri väljaõppe.

1943. aasta suvel andis H. Arro avalduse lennukooli astumiseks ja sama aasta septembris suunatigi ta Liibavisse (Liepaja) lennukooli, mille lõpetas ta 1944. aastal sõjaväelendurina. Seejärel suunati ta 11. Öölahinglennugruppi, mille 3. lennusalga koosseisus osales lendurina 1944. aastal toimunud Eesti kaitselahingutes, lennates nii Narva kui ka Tartu rinnetel. Oma esimesed lahingulennud sooritas 18 aastasena. Kokku sooritas Hendrik Arro 63 lahingulendu. Lahingutegevuse eest autasustati pronksi- ja hiljem hõbedase rindelennuspange (pandla) ning 2. klassi Raudristiga.

1944. aasta septembris lahkus taganeva Saksa armeega Eestist ka lennuüksuse 127. lahinglennugrupp, mille koosseisus tegi Saksamaal viibides kaasa kogu eesti lennuväelaste sõjatee. Pärast lennuüksuse likvideerimist 1944.a.oktoobris saadeti ta koos kogu ülejäänud lennuüksuse meeskonnaga Heiligenbeili, sealt

Oderi – äärsesse Frankfurti Kunersdorfi lennubaasi. Sealt saadeti valdav osa eesti lennuväelasi koos Hendrik Arroga edasi Taani, Esbjergi, langevarjurite kooli.

1944.a. detsembris suunati nad edasi Dortmundi, seal baseeruvasse 96-ndasse raskesuurtükiväe õhutõrjegruppi. 1945.a. jaanuaris-veebruari tegi H. Arro läbi Schongau õhutõrje koolis tulejuhtimisseadmete kursused, mille lõpetamise järel suunati tagasi Dortmundi.

1945.a. märtsis saadeti eesti lennuväelased Hamburgi, 20. Eesti Relvagrenaderide Diviisi tagavara-pataljoni ja sealt peagi edasi Hirschbergi, 20. Eesti Relvadiiviisi lahinguüksuste juurde, kus H. Arro teenis diviisi välitagavarapataljonis. Selle diviisi koosseisus langes ta 9. mail Tšehhoslovakkias sõjavangi, kus tuli üle elada ka nn. “Tšehhi põrgu”. Sõjavangist õnnestus tal Brno lähistel koos grupi kaaslastega küll põgeneda, kuid kuna läände minek osutus võimatuks, otsustati 1945. aasta suvel tagasi Eestisse seigelda.

Minevikku varjates õnnestus tal Eestis legaliseeruda ja poolelijäänud õpinguid jätkata. 1946. aasta kevadel lõpetaski ta Tallinna II keskkooli (Reaalkooli), sama aasta sügisel astus ta Tallinna Polütehnilisse Instituuti (tänapäevane Tallinna Tehnikaülikool), kus õppis kütuste keemilist tehnoloogiat. 1950.aastal abiellus ta Juta Pärna-saluga. 7. oktoobril H. Arro arreteeriti ja mõisteti teenistuse eest Saksa sõjaväes 25 aastaks vangilaagrisse. Kinnipidamiskohaks sai Kolõma (Magadani oblast), kus tal vangina tuli töötada elektri- jaama ehitusel ja kullakaevandustes. Abikaasa Juta Arro lahutust ei võtnud vaid otsustas oodata.

Vangilaagrist vabanes H. Arro Nõukogude Liidus 1955 a. 17. septembri amnestia-seadluse põhjal sama aasta novembris. Eestisse tagasipöördumise järel õnnestus tal jätkata õpinguid Tallinna Polütehnilises Instituudis (TTÜ). Jätkus ka abielu Juta Arroga. Pärast ülikooli lõpetamist 1957. aastal on ta töötanud sama ülikooli soojustehnika kateedris teadurina ja üle 30 aasta soojustehnika teaduslabori juhatajana.

Hendrik Arro rehabiliteeriti täielikult kui alusetult süüdimõistetud Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi 19. veebruari 1990.a. seadluse “Kohtuvaliselt repressioonide ja alusetult süüdimõistetud isikute rehabiliteerimisest” põhjal. 1962.a. suri abikaasa Juta Arro. 1964.a. abiellus ta Selma Koppeliga, kes suri 1989.a. Kolmandat korda abiellus ta 2002.a. Sirje Kalamiga

Soojusenergeetika kateedris ja teaduslaboris Ilmar Öpiku uurimisgrupis töötades hakkas H. Arro tegelema keeruliste mineraalosa omadustega kütuseid põletavate katelde küttepindade saastumis- ja korrosiooniprobleemidega. Hiljem on lisaks küttepindade probleemidele lisandunud uurimised mis käsitlevad elektriyaamade keskkonnaohutusega seotud probleeme (väävlü sidumine ja suitsugaaside märgpuhastus, CO₂ heitmed ja sidumine tuhaväljadel, tuhaväljade keskkonnaohutus jne.).

1968. aastal, olles kujunenud Eestis tunnustatud spetsialistiks põlevkivienergeetika alal, kaitses H. Arro tehnikakandidaadi teaduskraadi (Ph.D). 1971. aastal omistati talle aga vanemteaduri kutse. 1970. aastal sai ta ühe autorina tööde tsükli “Põlevkivienergeetika teaduslike aluste väljatöötamine” eest riikliku preemia. Hendrik Arro on avaldanud üle 120, valdavalt energeetiliste katelde töötingimuste ja elektriyaamade keskkonnakaitsealaste küsimustega seotud teadusliku töö. Tallinna Tehnikaülikool on teda autasustanud teenetemedaliga “Mente et Manu”. 1997. aastal annetas Eesti Vabariigi president talle 4. kl. Kotkaristi. Teda on autasustatud Eesti Kaitseministeeriumi poolt Kaitseministeeriumi III kl. Teeneteristiga ja Vabadusvõitleja medaliga, Eesti Õhuväe poolt Õhuväe teeneteristiga. 2000. aastal autasustati teda ka Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse 3. järgu ja 2002.a. 2. järgu Teeneteristiga. Teda autasustati 2002.a. *Soome Ilmavoimien Kiltaliitto* juhatusel poolt Ilmavoimien Kiltaliito medaliga, 2007. a. aga Eesti Vabadusvõitlejate Liidu teenetemedaliga.

Lisaks teadustööle oli H.Arro ka hea sportlane ja spordikohtunikuna (vehklemine, purilend ja orienteerumine). Vehklemises tuli üliõpilasena Eesti ja Tallinna meistriks ja oli rida aastaid vabariigi koondvõistkonna liikmeks. Purilennuga hakkas ta tegelema 1957. aastal, mil tal vahepealset “poliitilist sula” kasutades õnnestus minevikku varjamata astuda Tallinna Lennusporti-klubisse. Tegeles vanemas eas ka sportliku orienteerumisega. oli Tallinna orienteerumisklubi “Orion” esimeheks ning paljudel orienteerumismisvõistlustel peakohtunikuks.

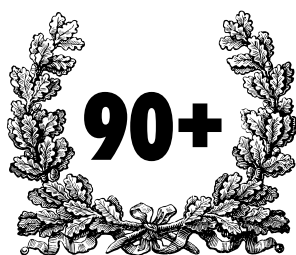

Pärast Eesti taasiseseisvumist asus tegutsema Eesti Vabadusvõitlejate Liidus (EVL). Oli rida aastaid EVL Vanematekogu ja EV Tallinna Ühenduse (EVTÜ) Volikogu esimeheks. 1993. aastast alates on olnud ka EVTÜ juures tegutseva Sõja-aegsete Eesti Lennuväelaste Ühenduse esimees. Oma põhitöö kõrvalt on ta tegelenud ka sõjaajalooga: 1995. aastal ilmus raamat “Eesti lendurid lahingute tules”, milles antakse ülevaade eesti lennukivõitlejate sõjateest II maailmasõja päevil. 1999.a. ilmus raamat ka soome keelde tõlgitud. Vangilaagrielu kohta Kolõmal kirjutas ta raamatu “Retk maakera servale ehk kroonu küüdiga läbi punaste” maa”, mis ilmus 2001.a. ja 2010.a. raamat “Pommid öisest taevast. Öölahingulendurid idarindel”, milles antakse ülevaade 11.(eesti) Öölahingu-lennugrupi tegevusest II maailmasõjas. Samuti on ta lisaks erialal avaldatule kirjutanud üle 40 artikli, millistest osa on ka välismaal avaldatud, kus ta vaatleb II maailmasõjas Eesti vabaduse eest võidelnud meeste elu tänapäeva Eestis.

HENDRIK ARRO suri oma kodus Pirital 26.09.2017 kell 14.

H.P.

2017 AASTA SÜGIS – ÕNNITLEME

Aleksander Kalamats	31.07.1925 (92)	Alder Tsessenkov	30.08.1925 (92)
Ervin Lilleoja	25.07.1925 (93)	Kalju Karu	15.08.1925 (92)
Endel Kask	19.07.1925 (92)	Jimar Lokka	06.08.1927 (90)
Armand Trei	09.07.1927 (90)	Vello Rääk	19.09.1925 (92)
Helmut Anis	28.08.1926 (91)	Olaf Vahelaid	14.09.1923 (94)
Alfred Kõmmus	16.08.1925 (92)	Kalju Kelder	17.09.1925 (92)
Enno Leemets	20.08.1924 (93)	Uno Känd	27.09.1926 (91)
Herbert Mets	19.08.1926 (91)	Herbert Kaasikmäe	29.09.1922 (95)

2017 AASTAL LAHKUNUD KAMRAADID – VABADUSVÕITLEJAD

Ants Kõverjalg 10.11.1926 – 21.07.2017 Hendrik Arro 25.07.1925 – 26.09.2017

IN MEMORIAM

HENDRIK ARRO

* 25.7.1925 – † 26.9.2017

Vironlentäjäveteraanienpuheenjohtaja Hendrik Arro siirtyi tänään 26.9.2017 klo 14:00 varjolaivueeseen.

Muistoakunniottaen

Entisen Kymenlaakson Ilmakillan kiltaveljet ja -siskot

Kymenlaakson Ilmakillan viimeiset puheenjohtaja Aarni Hyttinen ja sihteeri Markku Koponen

IGAVENE RAHU ANNA NEILE, ISSAND, SA
JA VALGUS LÕPMATA PAISTKU NEILE

Infolehe toimetus: H.Piiber-toimetaja, fotod–Aare Leinpere, teostus–Grano Digital AS

Eesti Vabadusvõitlejate Liit

Aadress: Toompea 8, Tallinn, 10142

Kontakt: Tel. 666 04 30

e-post: vabadusvoitlus@hot.ee

http://www.hot.ee/vliit/